

שותפות

אשה לאשה

קואליציית ארגוני נשים לצדק מגדרי ולשוויון כלכלי ותעסוקתי

מרכז פמיניסטי חיפה

יום שלישי, 25 בינואר 2016

מסמך רקע לקראת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה והשוויון המגדרי

תעסוקת נשים בעולם משתנה

היקף הרכש הממשלתי מסתכם בכ 25 מיליארד ₪ בשנה (על פי נתוני החשב הכללי, מנהל הרכש הממשלתי לשנת 2010) וכולל רכש הן של טובין והן של שירותים במגזר הממשלתי. מנהל הרכש אחראי על ביצוע מכרזים והתקשרויות מרכזיות במגוון רחב של תחומים ובשיטות שונות לצורך מיצוי כוח הקנייה של הממשלה והפחתת עלויות מנהלתיות. במשרדי הממשלה השונים קיימות בנוסף 300 יחידות רכש, קיימים כ 160,000 ספקים פעילים (של טובין או שירותים) ומתבצעות מעל ל 700,000 פעולות רכש בשנה. הממדים העצומים של היקף הרכש הממשלתי בהקשר של טובין או שירותים מייצרים מציאות של העברת כוח, תקציבים וסמכויות לידי השוק הפרטי, בו היד של גברים בעלי-עסקים היא על העליונה לעומת נשים בעלות-עסקים. תקציבי עתק מופנים לחברות פרטיות למתן שירותים שקודם לכן היו תחת משרד ממשלתי, לחברות שברובן מנוהלות ובעלות של גברים. כך, נשים בעלות עסקים רבות מוצאות עצמן מוחץ למעגל הזוכים במכרזי ממשלה.

מטרת נייר זה היא להאיר זווית שטרם זכתה להתייחסות מעשית בתחום עידוד התעסוקה, היות והמדינה טרם השכילה להשתמש בפלטפורמה זו של הרכש הממשלתי באופן ראוי שמוטלת עליו גם החובה לעודד פרנסה של נשים, כמו גם של קבוצות מוחלשות אחרות בחברה: **יכולתן של נשים בעלות עסקים לזכות במכרזי ממשלה/רשויות מקומיות או בוועדות הרכש במקרים של פטור ממכרז היא מצומצמת עקב חסמים חינוכיים, כלכליים וטכניים**. נתונים שפרסמה הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, החודש (ינואר 2016) מצביעים על המגמה המטרידה: נשים עצמאיות מהוות פחות מרבע מכלל העצמאיים בישראל (47,305 נשים עצמאיות); עצמאיות מרוויחות כ- 60% מגברים עצמאיים; מבין העסקים הקטנים והבינוניים, רק 14 אחוזים הם בעלות נשים. רוב רובם של העסקים הקטנים והבינוניים אינם זוכים במכרזי ממשלה, רשויות או סוכנויות ממשלתיות;

מספר דוגמאות לנתונים של זכייה במכרזים, מתוך ועדת מבורך – ניתוח מגדרי של תקציב המדינה לשנת 2014: החטיבה להתיישבות מקצה סיוע לפיתוח מיזמים של מתיישבים בפריפריה. בשנת 2014, במרחב נגב הוקצו 9.5 מיליון ₪, שרק 600 אלף ₪ מהם הועברו לנשים יזמיות; משרד התיירות חילק כ- 110 מיליון ₪ בשנת 2013, לפיתוח אכסון מלונאי. מספר הפרויקטים שמומנו עמד על 18, מהם פרויקט אחד בלבד, בניהול משותף של אשה וגבר, זכה למימון בגובה חצי מיליון ₪. תמונת מצב דומה קיימת בתחומים נוספים, כגון לשכת המדען הראשי.

יתרה מזאת, בחוק חובת המכרזים, 1996, (להלן: "חוק חובת מכרזים"), נכלל סעיף 2(ב), המעניק העדפה לעסק בבעלות של אשה, בתנאי שהניקוד של עסק זה שווה לניקוד של עסק בבעלות של גבר ושתי ההצעות מגיעות לשלב הסופי במכרז. משום שחלק גדול מהעצמאיות הן בעלות עסקים בתחום בריאות, רווחה וחינוך, וכן הנחנו שישנן עורכות דין עצמאיות שעובדות כספקיות שירות מקצועי, הגשנו למשרד החינוך ולמשרד המשפטים בקשות לקבלת מידע לגבי מספר הפעמים שנעשה שימוש מוצלח בסעיף 2(ב) בשנים 2012-2014. התשובות היו, בשני המשרדים – אפס, וזאת מסיבות שונות: במשרד המשפטים ענו שוועדת המכרזים לא השתמשה בסעיף 2(ב) וכן שחברות שניגשו למכרזים לא ביקשו לעשות שימוש בסעיף זה. במשרד החינוך טענו שלא הגיעו שתי הצעות שונות לתוצאה המשוקללת הגבוהה ביותר, ושהוגשה רק בקשה אחת עם אישור לפי סעיף 2(ב), אך היא לא זכתה לניקוד גבוה ולא עברה לשלב הסופי במכרז.

אנו, אשה לאשה – מרכז פמיניסטי חיפה וקואליציית שותפות – ארגוני נשים לצדק מגדרי ולשוויון כלכלי ותעסוקתי, קוראות למשרדי הממשלה, לרשויות המקומיות, למנהל הרכש ולסוכנויות הממשלה להבנות את תהליך המכרזים וכן את התהליכים בוועדות הרכש, החל מניסוח המכרז, עובר דרך וועדות המכרזים ועד קביעת הזוכים באופן שוויוני. על הרגולטור להטמיע חשיבה מגדרית המכלילה ניתוח מגדרי של החסמים המבניים שנשים בעלות עסקים מתמודדות עימם בפנייה למכרזים, הבנת תמונת המצב המגדרית במשרדי הממשלה וברשויות השונות, ופעולה לשינוי המצב הקיים. אנו מציעות את השינויים הבאים:

- פיצול מכרזים גדולים למכרזים קטנים יותר, כך שיותר בעלות ובעלי עסקים יוכלו ליהנות מתקציבי המדינה, וכך הסיכוי של נשים בעלות עסקים – יגדל.
- שינוי תנאי הסף. פעמים רבות מכרזים כוללים תנאי סף, שאינם רלוונטיים בהכרח לשירות או לעבודה הנדרשת, אשר מותירים עסקים קטנים מחוץ לאפשרות לזכות: חובה להעסיק מצבת כח-אדם גדולה, היקף מחזור פעילות, דרישת ניסיון קודם הדומה מאוד למבוקש במכרז (וכך נחסמת הדרך בפני אפשרות צמיחה של עסקים), העמדת אשראי גדול יותר ע"י המערכת הבנקאית, שלרוב מספקת אשראי ברמות שונות לגברים ולנשים.
- כאמור לעיל, בחוק חובת מכרזי הממשלה קיים סעיף 2ב, המתעדף עסק בבעלות נשים על פני עסק בבעלות גברים, כל עוד שני העסקים זוכים לאותו ניקוד במכרז. מבדיקות שערכנו, גילינו שסעיף זה לא מנוצל וממומש כלל. לכן, יש להרחיב ולממש את הסעיף על-ידי מתן תעדוף אמיתי ורציני לנשים בעלות עסקים, להפכו לכלי אפקטיבי בהשגת שוויון לנשים, והרחבתו גם למכרזי רשויות מקומיות ולכלל סוכנויות המדינה.
- מיפוי תחומי הרכש הממשלתי או המוניציפלי לפי תחומי שירותים/טובין בהם ניתן לעודד עסקים בבעלות נשים, והקצאת אחוז מסוים מהמכרזים בתחומים הללו רק להתמודדות של עסקים בבעלות נשים.
- הכשרה של חברי ועדות הרכש (במקרים של פטור ממכרז המאופיינים לעיתים בהיקף כספים מצומם יותר) או וועדות המכרזים במשרדי הממשלה וברשויות בנושא הטמעת חשיבה מגדרית, דבר שיכול להיעשות ע"י היועצות לקידום מעמד האשה ברשויות.
- העצמה של נשים בעלות עסקים באמצעות הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים הפועל במשרד הכלכלה, באמצעות קורסים, ליווי, מתן אשראי ועוד.

כותבות:

רונית פיסו, רכזת "אשה לאשה" – מרכז פמיניסטי חיפה

עו"ד שלי דביר, רכזת שותפות - קואליציית ארגוני נשים לצדק מגדרי ולשוויון כלכלי ותעסוקתי